

**Türkiye Muhasebe Standardı TMS - 39 “Finansal Araçlar:
Muhasebeleştirme ve Ölçüm” Kapsamında Türev Ürünlerin Nakit
Akış Riskinden Korunma Amaçlı Kullanımı: Forward Örneği**

*Turkish Accounting Standards, IAS - 39 "Financial Instruments:
Recognition and Measurement" Under the Cash Flow Hedge Derivative
Products Use: The Case of Forward*

Emine ÇINA BAL

Gazi Üniversitesi,
Turizm Fakültesi, Seyahat İşletmeciliği
ve Turizm Rehberliği Bölümü
Ankara/TÜRKİYE
ecina@gazi.edu.tr

Veli ÖZTÜRK

Gazi Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Sağlık Kurumları İşletmeciliği Bölümü
Ankara/TÜRKİYE
velioz@gazi.edu.tr

Özet

İşletmeler karşılaşılabilecekleri faiz oranı, döviz kuru, likidite gibi risklere karşı korunmak için türev finansal araçları kullanırlar. Bir türev finansal araç olan forward işlemleri de, organize olmayan piyasalarda yapılan, gelecekteki bir tarihte önceden belirlenen fiyattan faiz, yabancı para, ticari mal gibi finansal varlıkların teslimini içeren sözleşmelerdir. Çalışmamızın konusunu oluşturan nakit akış riskinden korunma, muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borca ya da gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin belirli bir riskle ilişkilendirilebilen ve net kâr veya zararı etkileyebilen nitelikteki nakit akışı değişikliklerinden korunmak için gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemidir.

Çalışmamızın uygulama örneğinde, yabancı parayla bir maddi duran varlık alımı vardır. Maddi duran varlığın alımı ile ilgili gelecekte yapılacak yabancı paralı ödemeden kaynaklanan nakit akış riskinden korunmak amacıyla forward sözleşmesi yapılmıştır. Forward sözleşmesi, TMS 39 Standardına uygun olarak bilançoda asli hesaplarda, türev finansal varlık olarak duran varlıklarda gösterilmiştir. Sözleşme süresi boyunca dönem sonlarında sözleşmenin gerçeğe uygun değerinin gösterilmesi amacıyla değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan değerlendirme farkları ise bilançonun özkaynaklarında gösterilmiştir. Sözleşme sonucunda ortaya çıkan net değerlendirme farkı iki ayrı seçeneğe göre muhasebeleştirilmiştir. Birinci seçenekte, net değerlendirme farkı varlığın maliyeti ile ilişkilendirilmiştir. İkinci seçenekte ise dönem sonunda varlık için hesaplanan amortisman tutarından düşülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türev Finansal Araç, Forward, Nakit Akış Riskinden Korunma, TMS 39

Abstract

Businesses face interest rate, exchange rate, liquidity, use derivative financial instruments to hedge against such risks. Forward transactions with derivative financial instruments, the non-organized markets, interest rates pre-determined future date, foreign currency contracts that contain delivery of goods as well as financial assets. Cash flow hedge that forms the subject of this study, a recognized asset or liability or a highly probable forecast transaction and the net profit or loss attributable to a particular risk of affecting the nature of a cash flow hedge to hedge changes in the process.

Study the case of the application of foreign money has a tangible fixed asset purchases. Related to the purchase of tangible fixed assets at future foreign mercenaries were forward contracts to hedge the cash flow risk. Forward contracts, principal accounts on the balance sheet in accordance with IAS 39 Standard, derivative financial instruments are shown as fixed assets. The fair value of the contract during the contract period at the end of the period to show the valuation differences arising from the valuation of equity shown in the balance sheet. Net valuation differences arising from the contract are accounted for by two separate options. The first option, the net costs associated with the asset valuation difference. The second option is deducted from the amount of depreciation for the asset at the end of the period.

Key Words: *Derivative Financial Instruments, Forward, Cash Flow Hedges, IAS 39*

1. Giriş

Riski, işletmenin varlıklarının değerinde ve beklenen getirisinde oluşabilecek azalmaya borç ve faiz yükünde meydana gelebilecek artmaya neden olabilecek olumsuz sonuç doğuran mali olaylar olarak tanımlayabiliriz. İşletmeler kredi riski, faiz oranı riski, döviz kuru riski, enflasyon riski, likidite riski gibi bazı risklerle karşı karşıya kalabilmektedirler (Örten, 2001, s. 15).

Risk yönetimi de işletmeler için gelecekte meydana gelmesi beklenen istenmeyen veya olumsuz durumların ortadan kaldırılması veya etkisinin daha aza indirilmesi için alınacak önlemleri kapsamına alır (Örten, 2001, s. 17). İşletmeler karşılaştıkları risklere karşı, risk yönetim aracı (hedging) olarak türev finansal araçları kullanmaktadır.

1972 yılında Bretton Woods (sabit kur) sisteminin sona ermesiyle beraber döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar firmaların döviz kuru riski ile karşı karşıya kalmalarına neden olurken, uluslararası para piyasalarındaki faiz oranlarında meydana gelen dalgalanmalar da yüksek faiz riski sorununu gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, daha önceleri yalnızca ticari mallar için uygulama alanı bulan türev finansal araçlar söz konusu risklerden korunma amacına yönelik olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Kaygusuzoğlu, 2011, s. 138). Son yıllarda dünya para ve sermaye piyasalarında artan belirsizlikler ve fiyat dalgalanmaları sonucunda türev piyasaları ortaya çıkmış ve hızla gelişmiştir.

Türev finansal araçlarla ilgili hızlı gelişme ve işletmelerin türev finansal araçların yaygın olarak kullanılması, bunların muhasebeleştirilmesi konusunu da gündeme getirmiştir. Türev finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve bunlara ait risklerin finansal tablolarda doğru bir şekilde gösterilmesi ve kamuya açıklanması hususları,

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından muhasebe standartları ve finansal raporlama standartları ile düzenlenmiştir. Ülkemizde Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu da, uluslararası muhasebe standartlarına paralel olarak, türev finansal araçlarla ilgili standartları yayınlamıştır. Bunlar;

- TMS 32 “Finansal Araçlar: Sunum”
- TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme”
- TFRS 7 “Finansal Araçlar: Açıklamalar”
- TFRS 9 “Finansal Araçlar”

Türev finansal araçlarla ilgili gelişmelere paralel olarak yukarıda sayılan standartlarla ilgili güncellemeler, gerek dünyada gerekse ülkemizde ilgili kurumlar tarafından yapılmaktadır.

2. Türev Finansal Araçlar

Finansal araç; bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşmedir (TMS 32, madde 11).

Finansal araçları, asıl finansal araçlar ve türev finansal araçlar olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Asıl finansal araçlara nakit mevcudu ile alacaklar, borçlar, hisse senetleri örnek olarak verilebilir. Vadeli işlemler olarak da ifade edilen türev finansal araçlar, bugün yapılan bir sözleşme ile bugünden belirlenmiş ileri bir tarihte gerçekleştirilecek yükümlülükler içermektedir. Türev araçlar aşağıda belirtilen 4 başlık altında incelenebilir:

- Forward İşlem Sözleşmeleri
- Futures İşlem Sözleşmeleri
- Opsiyon Sözleşmeleri
- Swap Sözleşmeleri

Bu sözleşmelerin tamamında bugün yapılan anlaşma ile bugünden belirlenmiş gelecek bir tarihte tarafların yükümlülüklerini yerine getirmeleri öngörülmekle birlikte, aralarında önemli farklılıklar vardır.

TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardının 9 uncu maddesinde türev ürünlerin tanımı şu şekilde verilmiştir. Türev ürün aşağıda yer alan üç özelliğin tamamına sahip olan bir finansal araç veya diğer bir sözleşmedir;

- (a) Belirli bir faiz oranında, finansal araç fiyatında, mal bedelinde, döviz kurunda, fiyat veya oran endeksinde, kredi derecesi veya kredi endeksinde ya da başka bir değişkende veya sözleşmenin taraflarından birine özgü olmayan finansal olmayan bir değişkende (bazen “sözleşmeye konu olan” olarak da adlandırılır) meydana gelen bir değişiklik karşısında değeri değişmektedir.
- (b) Net bir başlangıç yatırımı gerektirmemekte veya piyasa koşullarındaki değişikliklere benzer tepki vermesi beklenen diğer türden sözleşmelere göre daha az bir net başlangıç yatırımı gerektirmektedir ve
- (c) Gelecek bir tarihte ödenecektir.

Türev finansal araçlarla ilgili, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları incelendiğinde aşağıdaki hususlar belirlenmiştir;

- TMS 32 “Finansal Araçlar: Sunum” Standardında, finansal araçların sınıflandırılması yapılmıştır. Standartta finansal araçların finansal varlık ve finansal borç sınıflandırması yapılırken, niteliğine göre türev ürünlere de değinilmiştir. Standartta yapılan sınıflandırmada, türev ürünler finansal varlık veya finansal borç içerisinde yer almıştır.
- TFRS 7 “Finansal Araçlar: Açıklamalar” Standardında, finansal araçlara ilişkin olarak kamuoyuna yapılması gereken açıklamalara yönelik hükümler yer almaktadır. Standartta, finansal araçlar ve riskten korunma muhasebesi kapsamında türev finansal araçlar ile ilgili olarak kamuoyuna yapılması gereken açıklamalar, her bir finansal riskten korunma işleminin niteliği, finansal riskten korunma aracı olarak belirlenmiş olan finansal araçların niteliği ve raporlama dönemi sonundaki gerçeğe uygun değerleri ve korunulan riskler şeklinde belirtilmiştir.

Standartta, işletmelerin nakit akış risklerine ilişkin olarak aşağıdaki açıklamaları kamuoyuna yapmaları istenmektedir;

- a. Nakit akışlarının meydana gelmesi beklendiği dönemler ile kâr veya zararı etkilemelerinin beklendiği zaman,
- b. Daha önce finansal riskten korunma muhasebesi uygulanmış ancak meydana gelmesi artık beklenmeyen tahmin işlemlerin niteliği,
- c. Dönem içerisinde diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilen tutar,
- d. Kapsamlı gelir tablosunda ilgili her bir kaleme dâhil edilen tutar ayrıca gösterilmek suretiyle, özkaynaklardan çıkarılarak kar veya zarar içerisinde yeniden sınıflandırılan tutar ve
- e. Dönem içerisinde özkaynaklardan çıkarılan ve edinimi veya yüklenimi finansal riskten korunma gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlemin konusunu oluşturan finansal olmayan varlık veya borcun başlangıç maliyetine veya diğer bir defter değerine eklenen tutar.

Standart, ayrıca aşağıdaki hususlar hakkında da kamuoyuna ayrı ayrı açıklamaların yapılmasını istemektedir;

- a) Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işlemleri açısından finansal riskten korunma aracına ilişkin kazanç veya kayıplar ve finansal riskten korunma konusu kalemlerde meydana gelen ve korunulan riskle ilişkilendirilebilen kazanç veya kayıplar,
- b) Nakit akış riskinden korunma amaçlı işlemlerden kaynaklanan ve kâr veya zararda muhasebeleştirilen etkin olmama durumu ve
- c) Yurtdışındaki işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma amaçlı işlemlerden kaynaklanan ve kâr veya zararda muhasebeleştirilen etkin olmama durumu.

- TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardında, finansal varlıkların sınıflandırılması, ölçümü ve muhasebeleştirilmesine yönelik hükümler yer almaktadır.
- TFRS 9 “Finansal Araçlar” Standardında, finansal araçların sınıflandırılması, ilk muhasebeleştirilmesi, ölçümüne ilişkin finansal raporlama ilkeleri yer almaktadır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu IAS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardının yerini almak üzere yeni bir proje başlatmış ve bu kapsamda ilk olarak 12 Kasım 2009 tarihinde IFRS 9 “Finansal Araçlar” standardını yayınlamıştır. Standardın yayınlanan ilk kısmında finansal varlıkların sınıflandırma ve ölçümleme konularına yer verilmiştir. Halen üzerinde çalışılmakta olan konular da tamamlandığında IAS 39 yürürlükten kalkmış olacaktır. Türkiye’de de 27.04.2010 tarih ve 27564 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan TFRS 9 “Finansal Araçlar” standardı ile ilgili üzerinde çalışmakta olan konular tamamlandığında, bu standart TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm” standardının yerini alacaktır.

3. Forward İşlemleri

Türev ürünlerin kavramsal olarak ilk kullanımının milattan önceki yıllara dayandığı düşünülmektedir. 12 inci yüzyılda Avrupa’da ticaretin gelişmesiyle fiilen ilk forward kontratları da kullanılmaya başlanmıştır. Türev ürünler tüm dünyada ve birçok piyasada riskten korunma (hedge) ve spekülatif amaçlı kullanılmaktadır. 2008 yılında başlayan ve daha sonra derinleşen global krizin temelinde gelişmiş piyasalarda türev ürünlerin yüksek kaldıraçlı olarak spekülatif amaçla kullanımının yer aldığını söyleyebiliriz (Akçay ve Diğ., 2012, s. 7).

Forward sözleşmesi, alıcı ile satıcı arasında imzalanan ve fiyatı bugünden belirlenen bir varlığın gelecekte belirlenen bir tarihte teslimini içeren bir anlaşmadır. Yabancı para, endeks, hisse senedi, borç gibi finansal varlıklar için de forward kontrat hazırlanabilir (Chambers, 2007, s. 42).

Forward risk yönetiminde kullanılan riski devretme ve kâr amaçlı bir vadeli işlemdir. Forwardın en önemli özellikleri şunlardır (Örten, 2001, s. 41);

- Teslim amaçlı olma,
- Serbestlilik,
- Gizlilik,
- Aracısız yapılabilirlik,
- Tarafların birbirini tanınması,
- Borsa dışı bir işlem olabilmesi,
- Takas odasının bulunmaması,
- Borsa bünyesinde teminat veya marjin sisteminin uygulanmaması,
- Standartlaşmanın gerekmemesi,
- Nama yazılı olması,

- Günlük hesaplaşmanın yapılmaması,
- Kesin kâr ve zararın vade sonunda ortaya çıkması,
- Taraflar arasında ters (karşıt) bir beklentinin olmaması.

4. TMS - 39 Kapsamında Riskten Korunma Muhasebesi

TMS 39’da riskten korunma muhasebesi, riskten korunma aracı, riskten korunma kalem kavramları, finansal riskten korunma çeşitleri ve muhasebeleştirilme esasları açıklanmıştır.

Finansal riskten korunma amaçlı türev finansal araçların değerlendirme ve muhasebeleştirme işlemlerine finansal riskten korunma muhasebesi (Hedging Accounting) adı verilmektedir (Demir, 2009, s. 127).

Finansal riskten korunma muhasebesinde, finansal riskten korunma aracı ile finansal riskten korunma konusu kalemin gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişikliklerin kâr veya zarardaki etkileri muhasebeleştirilir (TMS 39, madde 85).

Finansal riskten korunma konusu kalem, muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borç, muhasebeleştirilmemiş bir kesin taahhüt, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlem veya yurtdışı bir işletmedeki net yatırım olabilir. Finansal riskten korunma konusu kalem (TMS 39, madde 78);

- a) Tek bir varlık, borç, kesin taahhüt, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlem veya yurtdışı işletmedeki net yatırım,
- b) Benzer risk özelliklerine sahip varlıklar, borçlar, kesin taahhütler, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlemler veya yurtdışı işletmelerdeki net yatırımlar veya
- c) Sadece, faiz oranı riskinden korunulan bir portföyde, korunulan finansal riski paylaşan finansal varlık veya borç portföyünün bir parçası olabilir.

4.1. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Uygulama Koşulları

Bir finansal riskten korunma ilişkisi, sadece ve sadece aşağıdaki koşulların tümünü karşılaması durumunda, finansal riskten korunma muhasebesinin uygulanması için yeterli görülür (TMS 39, madde 88);

- a) Finansal riskten korunma işleminin başlangıcında, finansal riskten korunma ilişkisi ile işletmenin finansal riskten korunma işleminde bulunmasına neden olan risk yönetimi hedef ve stratejisinin resmi bir tanımının bulunması ve bunların resmi bir belgeye dayanması. Anılan belgeleme, finansal riskten korunma aracının belirlenmesi, finansal riskten korunma konusu varlık ya da işlemi, korunulan finansal riskin yapısını ve işletmenin ilgili finansal riskten korunma aracının varlığın gerçeğe uygun değerinde veya nakit akışlarında meydana gelen ve korunulan finansal riskle ilişkilendirilebilen değişiklikleri dengelemedeki etkinliğini nasıl değerlendireceğini içerir.
- b) Finansal riskten korunma işleminin, korunulan risk ile ilişkilendirilebilen gerçeğe uygun değerdeki veya nakit akışlarındaki değişiklikleri dengelemede oldukça etkin olması ve ilgili finansal riskten korunma

ilişkinine ilişkin belgelendirilmiş risk yönetim stratejisi ile tutarlı olması beklenir .

- c) Nakit akış riskinden korunma işlemleri için, finansal riskten korunma işleminin konusunu teşkil eden tahmini işlemin gerçekleşme ihtimalinin yüksek olması ve nakit akışlarındaki değişikliklerin kâr veya zararı etkileyebilecek nitelikte olması gerekir.
- d) Finansal riskten korunma işleminin etkinliği güvenilir bir şekilde ölçülebilir. Bir başka deyişle, finansal riskten korunma konusu kalemin korunulan finansal risk ile ilişkilendirilebilen gerçeğe uygun değeri ve nakit akışları ile finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde ölçülebilir.
- e) Finansal riskten korunma işlemi sürekli olarak değerlendirilir ve tanımlandığı tüm finansal raporlama dönemleri boyunca oldukça etkin olacak şekilde tespit edilir.

4.2. Finansal Riskten Korunma Çeşitleri

39 nolu Türkiye Muhasebe Standardı'nın 86 ncı maddesine göre, finansal riskten korunma ilişkileri üç çeşittir;

- a) **Gerçeğe uygun değer riskinden korunma:** Muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borcun ya da muhasebeleştirilmemiş bir kesin taahhüdün veya bu tür bir varlık, borç ya da taahhüdün belirlenebilir bir bölümünün gerçeğe uygun değerinde meydana gelen, belirli bir risk unsuru ile ilişkilendirilebilen ve kâr veya zararı etkileyebilecek nitelikteki değişikliklere karşı gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemidir.
- b) **Nakit akış riskinden korunma:** (i) muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borca (örneğin, değişken oranlı borçların gelecekteki faiz ödemelerinin tamamı veya bir kısmı) ya da gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin belirli bir riskle ilişkilendirilebilen ve (ii) net kâr veya zararı etkileyebilen nitelikteki nakit akışı değişikliklerinden korunmak için gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemidir.
- c) **Yurtdışındaki işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma:** yurtdışındaki işletmeye; bağlı ortaklık, iştirak, şube ya da iş ortaklığı olarak sahip olan işletme, yurtdışındaki işletmeden alacak ya da borç niteliğinde parasal bir kaleme sahip olabilir. Öngörülebilir bir gelecekte gerçekleşmesi planlanmayan ya da beklenmeyen bir kalem, özünde, işletmenin yurtdışındaki işletmedeki net yatırımının bir parçasıdır. Yurtdışı işletmede bulunan yatırımların riskten korunması işlemidir.

5. Türev Finansal Araçların Muhasebeleştirme Esasları

Türev araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin esaslar TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” standardında yer almaktadır.

Türev finansal aracı muhasebeleştirirken, türev aracın hangi amaçla edinildiği önemlidir. Türev araç kısa süreli kâr elde etmek amaçlı mı (alım satım amaçlı), yoksa riskten korunma amaçlı mı elde edilmiştir. Bu sorunun cevaplanması gerekir. Çünkü, türev finansal aracın edinilme amacına göre, muhasebeleştirilmesi de farklılık gösterecektir.

a) Alım Satım Amaçlı Edinilen Türev Finansal Araçlar

Türev finansal araçlar spekülasyon amacıyla elde edilmiş olabilir. Alım satım amaçlı, kısa süreli kar elde etmek (spekülasyon) amacıyla elde edilen türev finansal araçlar gerçeğe uygun değer üzerinden değerlemeye tabi tutulur ve gerçeğe uygun değer farkı kar ve zarara (gelir tablosuna) yansıtılır (Demir, 2012, s. 271).

b) Finansal Riskten Korunma Amaçlı Edinilen Türev Finansal Araçlar

Türev finansal araçlar, finansal riskten korunma amacıyla elde edilmiş ise, finansal riskten korunma ilişkisinin çeşidine göre, muhasebeleştirilme esasları değişmektedir. Her bir finansal riskten korunma ilişkilerine göre muhasebeleştirilme esasları şöyledir;

b1) Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma İşlemi Muhasebesi

Finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinin yeniden ölçülmesinden (türev nitelikli bir finansal riskten korunma aracı için) veya söz konusu finansal riskten korunma aracının defter değerine ilişkin yabancı para bileşeninin TMS 21'e göre ölçülmesinden kaynaklanan kazanç veya kayıplar, kâr ya da zararda muhasebeleştirilir ve finansal riskten korunma konusu kalemden kaynaklanan ve korunulan riskle ilişkilendirilebilen kazanç veya kayıp, finansal riskten korunma konusu kalemin defter değerine yansıtılır ve kâr veya zararda muhasebeleştirilir. Söz konusu durum, finansal riskten korunma konusu kalem maliyeti üzerinden ölçülmüş olsa dahi geçerlidir (TMS 39, madde 89).

b2) Nakit Akış Riskinden Korunma İşlemi Muhasebesi

Nakit akış riskinden korunma işlemi, aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir (TMS 39, madde 95);

- (a) Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kayıpların etkin olduğu tespit edilen kısmı diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir ve
 - (b) Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kaybın etkin olmayan kısmı kâr veya zararda muhasebeleştirilir.
- Yurtdışındaki İşletmede Bulunan Net Yatırım Riskinden Korunma İşlemi Muhasebesi

Yurtdışındaki işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma amaçlı işlemler, net yatırımın bir parçası olarak muhasebeleştirilen parasal kalemlere ilişkin finansal riskten korunma işlemleri de dahil olmak üzere, nakit akış riskinden korunma işlemlerine benzer şekilde muhasebeleştirilir (TMS 39, madde 102);

- (a) Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kaybın etkin olduğu tespit edilen kısmı diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir ve

- (b) Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kaybın etkin olmayan kısmı kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

6. Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlı Forward Uygulama Örneği

A Entegre Tavukçuluk A.Ş., yumurta ticareti ile uğraşmaktadır. Kuluçka tesisi kurmak için, şirkete kuluçka makinesi alınmak istenmektedir. Bunun için A şirketi ile B işletmesi kuluçka makinesi alımı için sözleşme imzalanmıştır.

Sözleşmenin detayları şöyledir;

- Anlaşma Tarihi : 15.05.2013
- Makinelerin Teslim Edileceği Tarih : 20.10.2013
- Anlaşma Tutarı : 90.000 \$
- Anlaşmanın Yapıldığı Tarihteki Kur : 1 \$ = 1,8 TL

Kurların yükseleceğini tahmin eden A şirketi, nakit akış riskinden korunmak amacıyla 20.10.2013 tarihinde yapacağı 90.000 \$ ödeme için, 15.05.2013 tarihinde K firması ile 1 \$ = 2,0 TL kuru üzerinden bir forward sözleşmesi satın almıştır.

A şirketi, K firmasına forward sözleşmesi nedeniyle 300 TL komisyon, sözleşme gideri olarak da 500 TL ödemiştir. Ayrıca A şirketi, K firmasına sözleşme bedelinin yarısı kadar teminat mektubu vermiştir. Teminat mektubunun komisyonu ise 250 TL'dir.

Kurlar şu şekilde oluşmuştur;

- 30 Haziran 2013 : 1 \$ = 1,9 TL
- 30 Eylül 2013 : 1 \$ = 2,1 TL
- 20 Ekim 2013 : 1 \$ = 2,2 TL

20.10.2013 tarihinde forward sözleşmesi gereğince A şirketi, K firmasından 90.000 Doları 1 \$ = 2,0 TL'den 180.000 TL ödeyerek satın almıştır. Aynı gün, A şirketi, B işletmesine 90.000 \$ ödeyerek kuluçka makinelerini satın almıştır.

Tekdüzen Hesap Planı'nda türev ürünler ile ilgili özel bir hesap bulunmamaktadır. Uygulamada Tekdüzen Hesap Planı'na göre türev ürünler için yapılan muhasebeleştirmede genellikle nazım hesaplar kullanılmakta ve bilanço dışında tutulmaktadır.

Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları ise türev finansal araçların finansal tablolarda asli hesaplarda izlenerek, sonuçlarının yine finansal tabloların içerisinde gösterilmesini benimsemiştir. Ayrıca, TMS/TFRS standartlarına göre, türev finansla araçlarla ilgili kamuoyuna açıklanması gereken hususlarında finansal tabloların dipnotlarında yer alması istenmektedir.

Uygulama örneğinin çözümünde, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları esas alınmakla birlikte, gerekli görülen yerlerde ise Tekdüzen Hesap Planı hükümleri dikkate alınmıştır.

- 15.05.2013 tarihinde A şirketinin, K firması ile forward sözleşmesi yapması:

15.05.2013	
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN BORÇLULAR - K Firması	180.000
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN ALACAKLILAR - A Entegre Tavukçuluk A.Ş.	180.000
90.000 \$ x 2,0 TL = 180.000 TL Sözleşme bedeli Forward sözleşmesi satın alınması	

- 15.05.2013 tarihinde A şirketinin, K firmasına sözleşme bedelinin yarısı kadar teminat mektubu vermesi:

15.05.2013	
9XX TEMİNAT MEKTUBUNDAN BORÇLULAR - A Entegre Tavukçuluk A.Ş.	90.000
9XX TEMİNAT MEKTUBUNDAN ALACAKLILAR - K Firması	90.000
(90.000 \$ x %50) x 2,0 TL = 90.000 TL Teminat mektubu verilmesi	

- 15.05.2013 tarihinde yapılan forward sözleşmesi için gider yapılması:

- Forward sözleşmesi komisyonu	: 300 TL
- Forward sözleşmesi giderleri	: 500 TL
- Teminat mektubu komisyonu	: 250 TL

15.05.2013	
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	500
653 KOMİSYON GİDERLERİ	550
100 KASA - K Firması	1.050
Forward sözleşmesi için çeşitli giderler yapılması	

- 30.06.2013 tarihinde kur değişmesi:

30.06.2013		
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI	9.000	
2XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR		9.000
90.000 \$ x (2,0 TL – 1,9 TL) = 9.000 TL Kur farkı Forward sözleşmesinin değerlemesi		

- 30.09.2013 tarihinde kur değişmesi:

30.09.2013		
2XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR	18.000	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI		18.000
90.000 \$ x (1,9 TL – 2,1 TL) = 18.000 TL Kur farkı Forward sözleşmesinin değerlemesi		

- 20.10.2013 tarihinde kur değişmesi:

20.10.2013		
2XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR	9.000	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI		9.000
90.000 \$ x (2,1 TL – 2,2 TL) = 9.000 TL Kur farkı Forward sözleşmesinin değerlemesi		

- 20.10.2013 tarihinde A Entegre Tavukçuluk A.Ş.'nin K firması ile yaptığı forward sözleşmesini sonlandırması:

- Forward Sözleşme Bedeli	: 90.000 \$ x 2,0 TL	= 180.000 TL
- Kur Farkı	: 90.000 \$ x (2,0 TL – 2,2 TL)	= <u>18.000 TL</u>
- Forward Sözleşmesinin Piyasa Fiyatı	: 90.000 \$ x 2,2 TL	= 198.000 TL

20.10.2013		
102 BANKALAR		198.000
2XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR		18.000
102 BANKALAR		180.000
Forward sözleşmesinin sona erdirilmesi		
20.10.2013		
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN		
ALACAKLILAR		180.000
- A Entegre Tavukçuluk A.Ş.		
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN		
BORÇLULAR		180.000
- K Firması		
Nazım hesapların kapatılması		
/		

- 20.10.2013 tarihinde A şirketinin, K firmasına verdiği teminat mektubunu geri alması:

20.10.2013		
9XX TEMİNAT MEKTUBUNDAN		
ALACAKLILAR		90.000
- K Firması		
9XX TEMİNAT MEKTUBUNDAN		
BORÇLULAR		90.000
- A Entegre Tavukçuluk A.Ş.		
Teminat mektubunun geri alınması		
/		

- 20.10.2013 tarihinde A Entegre Tavukçuluk A.Ş.'nin B işletmesinden kuluçka makinelerini satın alması:

20.10.2013	
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	198.000
102 BANKALAR	198.000
90.000 \$ x 2,2 TL = 198.000 TL Makine bedeli Kuluçka makinelerinin alınması	

Yukarıdaki kayıtlardan sonra, türev finansal varlıkla ilgili oluşan ve özkaynaklarda raporlanan 5XX Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları hesabı 18.000 TL alacak bakiyesi kalmıştır. Gerçeğe uygun değer farkının kapatılması ile ilgili olarak iki yöntem uygulanabilir.

1. Yöntem; oluşan gerçeğe uygun değer farkının ilgili varlığın maliyetinden düşülmesi,

2. Yöntem; oluşan gerçeğe uygun değer farkının ilgili varlık için dönem sonunda hesaplanan amortisman tutarından düşülmesidir.

Her iki yönteme göre de, uygulama örneğinin sonucunda ortaya çıkan 18.000 TL değerindeki 5XX Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları hesabının muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibidir;

- **1. Yöntem;** Türev Finansal Varlık Değerleme Farkının Alınan Kuluçka Makinelerinin Değerinden Düşülmesi:

20.10.2013	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI	18.000
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	18.000
Değerleme farkının kapatılması	

• **2. Yöntem;** Türev Finansal Varlık Değerleme Farkının Alınan Kuluçka Makinelerinin Amortisman Giderinden Düşülmesi:

- Kuluçka Makinelerinin Amortisman Tutarı	= 198.000 TL x %20	= 39.600 TL
- Değerleme Farkı		= (18.000 TL)
	Dönemin Amortisman Gideri	= 21.600 TL

31.12.2013		
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI	18.000	
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ	21.600	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		39.600
Kuluçka makinelerine amortisman ayrılması		

7. Sonuç

İşletmeler faiz oranı, döviz, kur riski gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ticari hayatlarını sürdürebilmek için riskten korunma yöntemlerini kullanarak bu riskleri yönetmek zorundadırlar. Türev finansal araçlar da işletmelerin riskten korunmak amacıyla kullandığı yöntemlerden birisidir. Temel finansal araçlardan birisi olan forward işlemleri de hem riskten korunmak hem de spekülatif amaçla kullanılmaktadır. Forward işlemleri diğer türev finansal araçlardan ayıran özellikleri; organize olmayan bir piyasada yapılması ve sözleşme şartlarının karşılıklı olarak belirlenebilmesindeki serbestliğidir.

Türev finansal araçların her geçen gün yaygınlaşması sonucunda, bunların muhasebeleştirilmesi de önemli hale gelmiştir. Türev finansal araçlarla ilgili standartlardan yayınlanmadan önceki uygulamalarda, türev finansal araçlar genelde finansal tablo dışında nazım hesaplarda gösterilmekteydi. Türev finansal araçlarla ilgili TMS 32 ve 39, TFRS 7 ve 9 standartları yayınlanmıştır. Bu standartlar incelendiğinde, türev finansal araçların gerçeğe uygun değeri ile finansal tabloların içerisinde asli hesaplarda izlenmesini öngörmektedir.

TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardına göre, gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma ve yurt dışındaki işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma olmak üzere üç çeşit finansal riskten korunma ilişkisi vardır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan nakit akış riskinden korunma, muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borca ya da gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin belirli bir riskle ilişkilendirilebilen ve net kâr veya zararı etkileyebilen nitelikteki nakit akışı değişikliklerinden korunmak için gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemidir. Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç ve kaybın etkin olduğu tespit edilen kısmı diğer kapsamlı gelir içerisinde, etkin olmayan kısmı ise kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Türev finansal araçlar, bilançoda bir varlık olarak yer almış ve dönem sonları itibariyle türev finansal aracın değerlemesi sonucundaki gerçeğe uygun değer farkları bilançoya yansıtılmış ve oluşan fark varlığın maliyeti ile ilişkilendirilmiştir.

Çalışmamızdaki forwardla ilgili uygulama örneğinde, bir maddi duran varlık alımı söz konusudur. Yabancı parayla yapılacak ödemedeki kaynaklanan nakit akış riskinden korunmak amacıyla forward sözleşmesi yapılmıştır. Forward sözleşmesi, TMS 39 Standardına uygun olarak bilançoda asli hesaplarda, türev finansal varlık olarak duran varlıklarda gösterilmiştir. Sözleşme süresi boyunca dönem sonlarında sözleşmenin gerçeğe uygun değerinin gösterilmesi amacıyla değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan değerlendirme farkları ise bilançonun özkaynaklarında gösterilmiştir. Sözleşme sonucunda ortaya çıkan net değerlendirme farkı iki ayrı seçeneğe göre muhasebeleştirilmiştir. Birinci seçenekte, net değerlendirme farkı varlığın maliyeti ile ilişkilendirilmiştir. İkinci seçenekte ise dönem sonunda varlık için hesaplanan amortisman tutarından düşülmüştür.

Kaynakça

- Akçay, B., Kasap, N., Doğuç T., Kasap G., (2012). Türev Piyasalar ve Yapılandırılmış Ürünler, Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Chambers, N., (2007). Türev Piyasalar, Beta Basım, İstanbul.
- Demir, Ş., (2012). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (VUK Değerleme Yaklaşımı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Demir, V., (2009). TFRS/UFRS Kapsamında Finansal Araçlar, Nobel Yayın, Ankara.
- Kaygusuzoğlu, M., (2011). “Finansal Türev Ürünlerden Forward Sözleşmeleri ve Muhasebe İşlemleri”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt.25, Sayı:2, 137-138.
- Örten, R., Örten, İ., (2001). Türev Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Türkiye Finansal Raporlama Standardı 7 “Finansal Araçlar: Açıklamalar”.
- Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 “Finansal Araçlar”.
- Türkiye Muhasebe Standardı 32 “Finansal Araçlar: Sunum”.
- Türkiye Muhasebe Standardı 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme”.

Turkish Accounting Standards, IAS - 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement" Under the Cash Flow Hedge Derivative Products Use: The Case of Forward

Emine CINA BAL

Gazi University
Faculty of Tourism,
Department of Tourism
Management and Tourism Guidance
Ankara/TURKEY
ecina@gazi.edu.tr

Veli OZTURK

Gazi University
Faculty of Economics and
Administrative Sciences, Department of
Health Care Management
Ankara/TURKEY
velioz@gazi.edu.tr

Extensive Summary

Businesses have to make protective provisions against risks in interest rate, exchange rate, and liquidity. Hedging is the process of minimizing the losses because of the effect of price changes on assets, liabilities or future commitments.

Businesses use derivative financial instruments to hedge risk. Forward transaction, which is a derivative financial instrument, is a foreign currency contract that contains delivery of goods as well as financial assets in the non-organized markets with interest rates pre-determined future date.

Years before Christ, the first use of derivative financial instruments is based on the conceptual thought. In 12th century in Europe, first forward contracts were started to be used by the development of trade. Derivative products are used in the market all over the world for hedging and speculative purposes. On the basis of the deepening global economic crisis that began in 2008, we can say that there is the effect of highly leveraged speculative use of derivative instruments in developed markets.

Accounting standards define hedging relationships as three types. These are fair value hedges, cash flow hedges and hedge of net investment in a foreign operation.

Cash flow hedge that forms the subject of this study, is a hedge of the exposure to variability in cash flows that is attributable to a particular risk associated with a recognized asset or liability or a highly probable forecast transaction and could affect profit or loss. Cash flow hedge shall be accounted; the portion of the gain or loss on the hedging instrument that is determined to be an effective hedge shall be recognized in other comprehensive income and the ineffective portion of the gain or loss on the hedging instrument shall be recognized in profit or loss.

When we analyze Turkey Accounting Standards and Turkey Financial Reporting Standards, 4 standards appear to be related to derivative financial instruments. These are: IAS 32 "Financial Instruments: Presentation", IAS 39 "Financial Instruments:

Recognition and Measurement", IFRS 7 "Financial Instruments: Disclosures" and IFRS 9 "Financial Instruments" standard. When these standards were analyzed, the following points were determined;

- In IAS 32 "Financial Instruments: Presentation" standard, the classification of financial instruments have been made. While standard makes the classification of financial instruments, financial assets, and financial liabilities it also deals with the nature of the derivative instruments mentioned. In the classification, derivative products are included in financial assets or financial liabilities.
- In IFRS 7 "Financial Instruments: Disclosures" standard, there are disclosure requirements for financial instruments include provisions pertaining to the public. In that standard, there are the scope of financial instruments derivative financial instruments and hedge accounting disclosures to the public in relation to a description of each type of hedge, a description of the financial instruments designated as hedging instruments and their fair values at the reporting date; and the nature of the risks being hedged.

In the standard, businesses are required to make public the following disclosures;

- a) In fair value hedges, gains or losses: on the hedging instrument; and on the hedged item attributable to the hedged risk.
 - b) The ineffectiveness recognized in profit or loss that arises from cash flow hedges and
 - c) The ineffectiveness recognized in profit or loss that arises from hedges of net investments in foreign operations.
- In IAS 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement", there are financial assets, classification, measurement, and there are provisions for the recognition.
 - In IFRS 9 "Financial Instruments" standard, the classification of financial instruments, the initial recognition, the measurement is located in the financial reporting principles. The Board of the International Accounting Standards IAS 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement" Standard launched a new project to replace the first, and in this regard on 12 November 2009 IFRS 9 "Financial Instruments" issued standard. Published the first part of the standard classification and measurement of financial assets are introduced. When issues are still being worked on IAS 39 will be abolished. In Turkey, published in the Official Gazette No. 27564 dated 27.04.2010 IFRS 9 "Financial Instruments", which is working on issues related to the standard is complete, in the standard IAS 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement" will be replaced by the standard.

In previous applications that are not based on standards, while derivative financial instruments accounted in the off-balance sheets, the primary accounts in the financial statements show the financial derivative instruments adopted during follow-up of IAS 39 standard.

In the case of the application in our study, there is purchase of tangible fixed asset by foreign money. Forward contracts were made in order to hedge the cash flow risk related to the purchase of tangible fixed assets at future foreign mercenaries.

Forward contracts are shown in principal accounts on the balance sheet in accordance with IAS 39 Standard, and also derivative financial instruments are shown as fixed assets. The fair value of the contract during the contract period at the end of the period to show the valuation differences arising from the valuation of equity shown in the balance sheet. Net valuation differences arising from the contract are accounted for by two separate options. The first option is related with the net costs associated with the asset valuation difference. The second option is deducted from the amount of depreciation for the asset at the end of the period.